

Ettevõtlus- ja infotehnoloogiainistri käskkirja „Rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse programmi toetamine“ eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

Käskkirja kehtestatakse perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakendamise seaduse (edaspidi *ÜSS2021_2027*) § 10 lõigete 2 ja 4 alusel ja kooskõlas sama seaduse § 4 lõike 3 alusel kinnitatud meetmete nimekirjaga. Käskkirjaga (edaspidi ka *toetusskeem*) kehtestatakse toetuse andmise tingimused „Rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse programmi“ (edaspidi *RUP*) elluviimise toetamiseks. Käskkirja alusel ei anta toetust rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projektide elluviimiseks.

Meetmel „Ettevõtete TAI-mahukuse ja teadmussiirde võimekuse suurendamine” on puutumus kliima- ja keskkonnanäesmärkidega. Käskkirja panustab vastavate eesmärkide saavutamisse läbi ettevõtjate rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projektide jaoks vajaliku valdkondliku tehnoloogia- ja ärialase nõustamise, mille tulemusel tulevad turule uued, paremad ning keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse rohkem panustavad tooted, teenused ja tehnoloogiad. Sekkumine on piiratud nutika spetsialiseerumise valdkondadega, millest mitmed (nt nutikad ja kestlikud energialahendused ja kohalike ressursside väärimine) toetavad otseselt keskkonnanäesmärke. Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027 (edaspidi *rakenduskava*) raames läbi viidud põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ (edaspidi ka *DNSH*) analüüs ei tuvastanud, et käskkirjaga hõlmatud sekkumine põhjustaks olulist kahju keskkonnanäesmärkidele. Sellest tulenevalt puudub vajadus täiendavate leevendusmeetmete kehtestamiseks.

Käskkirjaga hõlmatud tegevuste elluviimisel lähtutakse rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldistest valikukriteeriumitest ja -metoodikast, mida kohaldatakse kõikidele 2021-2027 rakenduskava poliitikaeesmärkidele ning nende raames toetatavatele meetmetele. Toetatavad tegevused on mittediskrimineerivad ja läbipaistvad ning arvestavad Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/1060, millega kehtestatakse ühissätted Euroopa Regionaalarengu Fondi, Euroopa Sotsiaalfond+, Ühtekuuluvusfondi, Õiglase Ülemineku Fondi ja Euroopa Merendus-, Kalandus- ja Vesiviljelusfondi kohta ning nende ja Varjupaiga-, Rände- ja Integratsioonifondi, Sisejulgeolekufondi ning piirihalduse ja viisapoliitika rahastu suhtes kohaldatavad finantsreeglid (ELT L 231, 30.06.2021, lk 159–706) (edaspidi *ühissätete määrus*) artiklis 9 sätestatud horisontaalseid põhimõtteid.

Käskkirjas käsitletakse ettevõtjat äriseadustiku tähenduses.

Käskkirja eelnõu ja seletuskirja koostas Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi (edaspidi *MKM*) majandusarengu osakonna arenduse ja innovatsiooni nõunik Mikk Vahtrus (tel: 625 6389, e-post: mikk.vahtrus@mkm.ee), sama osakonna avaliku sektori innovatsiooni ekspert Kati-Liis Vaarma (tel: 625

6319, e-post: kati-liis.vaarma@mkm.ee), strateegilise planeerimise osakonna välisvahendite õiguse nõunik Nele Mals (tel: 715 5806, e-post: nele.mals@mkm.ee), Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse rakendusuringute arendusjuht Kaupo Reede (tel: 627 9700 e-post: kaupo.reede@eas.ee).

Juriidilise ekspertiisi tegid MKM-i õigusosakonna õigusnõunik Gerly Lootus (tel: 639 7652, e-post: gerly.lootus@mkm.ee) ning Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse vanemjurist Terje Kleemann (e-post: Terje.Kleemann@eas.ee, telefon: 627 9340).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Käskkiri koosneb 16 punktist.

Punkt 1. Reguleerimisala

Käskkirjaga reguleeritakse ÜSS2021_2027 § 1 lõike 1 punktis 1 nimetatud „Ühtekuuluvuspoliitika fondide rakenduskava perioodiks 2021–2027“ (edaspidi *rakenduskava*)“ poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi nr 1 „Teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine“ meetme nr 21.1.1.1. „Ettevõtjate TAI-mahukuse ja teadmussiirde võimekuse suurendamine“ sekkumise nr 21.1.1.12 „Rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse programm“ rakendamiseks toetuse andmise tingimusi ja korda.

Käesoleva käskkirja alusel toetatavad projektid on käsitletavad strateegiliselt oluliste tegevuste kogumina ühissätete määruse artikli 2 punkti 5 ning Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 55 „Perioodi 2021–2027 Euroopa Liidu ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide rakenduskavade vahendite andmise ja kasutamise üldised tingimused“ (edaspidi *ühendmäärus*) § 41 lõike 1 punkt 8 tähenduses, millega seonduvate teavitamistegevuste osas lähtub § 4 nimetatud rakendusasutus Vabariigi Valitsuse 12. mai 2022. a määruse nr 54 „Perioodi 2021–2027 ühtekuuluvus- ja siseturvalisuspoliitika fondide vahendite andmisest avalikkuse teavitamine“ (edaspidi *teavitusmäärus*) § 2 lõikes 5 sätestatust. Seega on rakendusasutusel kohustus korraldada teavitusmääruses nimetatud nõuetele vastav teavitusüritus, kaasates Euroopa Komisjoni.

Toetuse andmise eesmärk on teadus- ja arendustegevuse (edaspidi *TA-tegevus*) edendamisega panustada tootlikkuse ja konkurentsivõime tõusu, sealhulgas:

- 1) kasvatada ettevõtjas lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvu soodustavat teadlikkust;
- 2) suurendada ettevõtjas tehtavat TA-tegevust ja teadus- ja arendustöötajate (edaspidi *TA-töötajad*) arvu;
- 3) rakendada ettevõtjas jätkusuutlikkuse, ringmajanduse ja vastutustundlikkuse põhimõtteid;
- 4) suurendada ettevõtjas väärtust läbi intellektuaalomandi kasvu.

Käskkirja põhiliseks tegevuseks on ettevõtjate nõustamine rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse läbiviimisega seotud tegevuste osas, seega ennekõike toetusskeemi elluviimise tulemusena tõstetakse ettevõtjate teadlikkust, kuidas läbi TA-tegevuse on võimalik kasvatada lisandväärtust ja tootlikkust.

Teadlikkuse kasvatamine, erinevate rahastusvõimaluste osas nõustamine, võimalike partnerite ja investorite leidmine ning TA-projektide ettevalmistamise toetamine aitab suurendada ettevõtjas tehtavat TA-tegevust ning suurendab seal töötavate TA-töötjate arvu. Ettevõtjate nõustamise üks eesmärk on tõsta ettevõtjate teadlikkust jätkusuutlikkuse, ringmajanduse ja vastutustundlikkuse põhimõtete rakendamisest TA-projektide elluviimisel ja selle tulemusel valminud uute toodete ja tehnoloogiate rakendamisel. Ennekõike tähendab see juba ideefaasis ettevõtjatele vastavate põhimõtete tutvustamist ning ettevõtjate suunamist võimalike lahenduste valimisel tehnoloogiate ja toodete suunas, mis on keskkonnasõbralikud, mille tootmine on jätkusuutlik, ning mille puhul nii tootmisel kui ka hilisemal kasutamisel on võimalik rakendada ringmajanduse põhimõtteid. Selleks, et TA-projekti käigus saadud teadmine ja äriiline eelis ettevõtjale jääks, on käskkirja tegevuste eesmärgiks ka ettevõtjate teadlikkuse kasvatamine intellektuaalomandi kaitsest ja kasutamisest.

Käskkiri aitab otseselt kaasa Vabariigi Valitsuse 15.07.2021 istungil heaks kiidetud „Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035“ (edaspidi *TAIE 2021-2035*) eesmärkide saavutamisele. Täpsemalt panustatakse TAIE 2021–2035 teadmussiirde tegevusuunda 1 “suurendatakse ettevõtete TAI-mahukust ja teadmussiirde võimekust”, toetades tegevuse 1.4 “luuakse ettevõtete vajadustest lähtuv rakendusuuringu ja eksperimentaalarenduse programm, mille kaudu selgitakse välja ettevõtete TA-tegevustega seotud ärivõimalused (äriuliselt rakendatavad TA-tegevuste projektid) ja leitakse ettevõttele sobivad TA-partnerid Eestist või välismaalt” elluviimist.

Käskkiri panustab TAIE 2021–2035 järgmistesse näitajatesse:

- 1) teadus- ja arendustegevuse kulud erasektoris 2%;
- 2) tööjõu tootlikkus osakaaluna ELi keskmisest 110%.

Käskkiri panustab läbivalt järgmiste riigi pikaajalise arengustrateegia „Eesti 2035“ (edaspidi *Eesti 2035*) eesmärkide täitmisesse:

- Eesti majandus on tugev ja rahvusvaheliselt konkurentsivõimeline ning leiab uusi ärivõimalusi. Eesti majandus on paindlik ning valmis struktuurimuutusteks, pakkudes arenguvõimalusi kõigis piirkondades.
- Eesti majandus on uuendusmeelne ja teadmispõhine, kasutades uusi tehnoloogiaid ja ärimudeleid ning paindlikke töövorme. Loodud on soodsad tingimused ettevõtluse teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks, teadlased ja ettevõtjad teevad omavahel koostööd. Eesti majanduskeskkond kutsub töötama, ettevõtjaid asutama või siitkaudu virtuaalselt äri ajama, investeerima, looma ja katsetama uusi lahendusi, millest on kasu ühiskonnale laiemalt.
- Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega.

Käskkiri panustab läbivalt järgnevate Eesti 2035 näitajate saavutamisse:

- kasvuhoonegaaside netoheide CO₂ ekvivalenttonnides;
- väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL 27 keskmisest;
- soolise võrdõiguslikkuse indeks;
- hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik;
- ligipääsetavuse näitaja.

Meetme tegevused mõjutavad kõige enam Eesti 2035 majanduse strateegilise sihi „Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik“ komponenti „Eesti majandus on uuendusmeelne ja teadmistepõhine“. Toetatavate tegevuste eesmärk on valdkondliku tehnoloogia- ja ärialase nõustamise abil Eesti ettevõtjate rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse tegevuse mahu kasv. Eesti ettevõtjate rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse mahu kasv eeldab, et ühelt poolt lisandub juurde uusi rakendusuringute ja eksperimentaalarendusega tegelevaid ettevõtjad, kes seni nende tegevuste abil ei ole oma majanduslikku edu kasvatanud. Teiselt poolt peaksid juba rakendusuringute ja eksperimentaalarendusega tegelevad ettevõtjad hakkama läbi viima rohkem ja suuremamahulisi arendusprojekte. See suurendab erasektori võimekust uusi lahendusi luua, testida ning suurendab seeläbi ettevõtjate konkurentsivõimet. Käskkirja tegevuste raames tehtav koostöö avaliku sektori, ettevõtjate, teadusasutuste või vabaühenduste vahel loob uusi võimalusi teadmussiirdeks ning uute koostöömodelite tekkeks.

Tegevused panustavad keskkonnahoidu ja kliimaeesmärkide täitmisesse, kuna valdkondlik tehnoloogia- ja ärialane nõustamine toob kaasa tõenäoliselt teenuste, toodete, protsesside tõhustamise, mis aitab kaasa ka keskkonnale ebasoodsate mõjude vähenemisele ja viib meid lähemale kliimanetraalsuse eesmärgi saavutamisele. Ettevõtjate arendustegevuse suurenemise kaudu on potentsiaali ka turule uute, paremate ning keskkonna- ja kliimaeesmärkidesse rohkem panustavate tehnoloogiate tekkele. Sekkumise tegevused peavad panustama ka nutika spetsialiseerumise valdkondadesse, lähtudes TAIE 2021–2035 fookusvaldkondade teekaartidest. Nutika spetsialiseerumise valdkondadest mitu (nt nutikad ja kestlikud energialahendused, kohalike ressursside väärindamine, digilahendused igas eluvaldkonnas) toetavad otseselt keskkonnahoiu eesmärke. Tegevustes keskendutakse läbivalt kolmikpöördega seotud teadlikkuse kasvatamisele, mis tähendab innovatsiooni-, digi- ja rohevaldkonna teadlikkuse alaste tegevuste läbiviimist. Seeläbi panustatakse Eesti 2035 näitajasse „Kasvuhoonegaaside netoheide CO₂ ekvivalenttonnides“.

Näitajasse „Väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL-27 keskmisest“ panustatakse potentsiaalsete rakendusuringu projektide üle-eestilise nõustamise kaudu, mille tulemusel luuakse uusi kõrgema lisandväärtusega tooteid ja teenuseid ning kasvab väljaspool Harjumaad tegutsevate ettevõtjate ekspordivõime ja tootlikkus. Teadlikkuse kasvatamisega seotud tegevused (koolitused, seminarid jms) viiakse läbi üldjuhul virtuaalsel teel võimalusega järele vaadata, tagades kõigile huvilistele ligipääs. Käskkirja raames pakutavate teenusete tutvustamise üritusi korraldatakse erinevates Eesti piirkondades. Koostööd tehakse maakondlikke arenduskeskuste ja arendusorganisatsioonidega, kelle kaudu jagatakse

maakondlikes võrgustikes infot ürituste ja võimaluste kohta, lisaks kasutatakse võimalusel ka arenduskeskuste ruume.

Näitajasse "Soolise võrdõiguslikkuse indeks" panustatakse läbi naiste huvi suurendamisega tegutseda kõrgema kasvupotentsiaaliga innovaatilises ja kõrge lisandväärtusega ettevõtjates. Samuti aitavad tegevused kaasa naiste loodud ettevõtjate konkurentsivõime kasvule. Näitajasse „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“ panustatakse tegevuste kavandamisel eri sotsiaalsete rühmade (nt vanemaealised) vajaduste arvestamisega. Ligipääsetavuse näitajasse panustatakse tegevuste elluviimisel ligipääsetavuse tagamisega nelja peamise erivajadusega (liikumis-, nägemis-, kuulmis-, intellektipuu) inimestele. Näitajatesse panustab ettevõtluse sekkumistest enim sekkumine nr 21.1.3.15 „Ettevõtlusteadlikkus, sealhulgas juhtimiskvaliteet ja vastutustundlik ettevõtlus“, mis sisaldab endas ka vastutustundliku ettevõtluse teadlikkuse tõstmist, käesolevas käskkirjas kajastatud tegevused panustavad samuti nendesse näitajatesse, kuid on pigem toetavad ettevõtlusteadlikkuse sekkumisele.

Toetuse andmise tingimused arvestavad käskkirja punkti 1.4.2. kohaselt horisontaalsete põhimõtetega. Nimetatud horisontaalsetest põhimõtetest lähtuvalt peavad toetatavad tegevused olema kooskõlas Euroopa Liidu põhiõiguste hartas nimetatud põhiõigustega ja puuetega inimeste konventsiooni väärtustega. Vastav analüüs on seletuskirjale lisatud (lisa 1).

Tulenevalt ühissätete määruse artikli 73 punktist 2 ja artikli 74 punktist 1, on toetuskeemi rakendamise kohta koostatud riskide hindamise analüüs (lisa 2).

Punkt 2. Toetatavad tegevused

Punktis loetletakse toetuskeemi raames elluviidavaid tegevusi. Tegevusi on võimalik ellu viia elluviija omategevustena, koostöös partneriga või hankida tegevuste elluviimiseks vajalikke teenuseid.

Konkreetsed tegevused nimetatud alategevuste elluviimiseks koos täpse eelarve ning ajaraamiga määratletakse toetuskeemi iga-aastases tegevuskavas (edaspidi *tegevuskava*).

Tegevuste elluviimisel lähtutakse TAIE 2021–2035 fookusvaldkondade digilahendused igas eluvaldkonnas, tervisetehnoloogiad ja -teenused, kohalike ressursside väärindamine ning nutikad ja kestlikud energilahendused teekaartidest, mis on ühtlasi nutika spetsialiseerumise fookusvaldkonnad.

Tegevusega „Ettevõtjate nõustamisel rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projektide ettevalmistamisel ja elluviimisel“ luuakse eeldused uute, kõrgema lisandväärtusega, teadmismahukate toodete ja teenuste tekkele. Oluline osa nõustamisest projektide ettevalmistamisel ja elluviimisel on ka erinevad TA-tegevuse teadlikkust ja võimekust tõstvad tegevused, suurendamaks ettevõtjate konkurentsivõimet nii tehnoloogilises kui ärilises vaates. Tegevus on suunatud ettevõtjate TA-tegevuste mahukate projektide tehnoloogilisele nõustamisele, mis muuhulgas sisaldab:

- ettevõtjate arendusideede tehnoloogilist valideerimist;
- ettevõtjate arendusprojektide tehnoloogilist nõustamist;

- teaduspartnerite leidmist üle maailma;
- intellektuaalomandi nõustamist.

Tegevus hõlmab endas ka muu hulgas ettevõtjate ja ettevõtjate vaheliste rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse projektide ja tegevuste, sealhulgas uute toodete, teenuste ja tehnoloogiate arendamisega seotud ärivõimaluste nõustamist. Seotud ärivõimaluste nõustamine sisaldab:

- projekti ärimudeli nõustamist;
- ettevõtjate vaheliste rakendusuringute konsortsiumite moodustamist ja lepingute sõlmimise toetamist ning nõustamist, sealhulgas intellektuaalomandi (edaspidi *IO*) kuuluvuse ja kasutusõiguste kokkuleppimist;
- ettevõtjate ja ettevõtjate vahelisele uue toote-, teenuse- ja tehnoloogiaarenduse projektidele ja tegevustele Eesti ja/või rahvusvahelise TA-partneri leidmist ja vahendamist;
- ettevõtjate ja TA-partneri vaheliste lepingute sõlmimise toetamist/nõustamist, sealjuures *IO* kuuluvuse ja kasutusõiguste kokkuleppimist;
- Eesti ettevõtjatele või ettevõtjate konsortsiumitele rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse projektide ja tegevuste elluviimiseks erinevate TA-tegevuse teenuste pakkujate, sealhulgas TA-asutused, ülikoolid, inseneribürood, jt ühispakkumiste koostamist, vahendamist ja lepingu sõlmimisel nõustamist;
- Eesti ettevõtjate ja TA-asutuste rahvusvaheliste rakendusuringute projektide juhtimist ja koordineerimist.

Tegevuse raames pakutakse ka Eesti välisinvestorile tema vajadustest lähtuva Eesti TA-tegevuse teenuste pakkujate ühispakkumise koostamist, vahendamist ja lepingu sõlmimisel toetamist/nõustamist. Osana nõustamisest on oluline ka pakkuda ettevõtjatele teadmiste ja kompetentside tõstmist. Selle tarbeks pakutakse erinevaid ettevõtja tegevusetappidega seotud spetsiifilisi koolitusi. Sellised koolitused võivad olla teemadel nagu juhtimine, tootearendus, tootmiskorraldus, turundus, müük, ekspordimüük jne. Sellised koolitused on vajalikud, et suurendada ettevõtjate tootlikkust ja kasvatada seeläbi tööhõivet, samuti suurendamaks ettevõtjate võimekust teenida kõrgemat tulu ja olla konkurentsivõimelisemad tänu paremini ja efektiivsemalt planeeritud toodete ja teenuste pakumisele.

Osana RUPi elluviimise toetamisest teostatakse ka ettevõtjate ja ettevõtjate vaheliste rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse projektide ja tegevuste kommunikatsiooni laiemale avalikkusele.

Teise tegevusena viiakse ellu ka rakendusuringute pakkujate- ja nõudluspoole monitooringut ja RUPi kujundamist vastavalt ettevõtjate vajadustele. Vastavalt monitooringu tulemuste ja ettevõtjate vajadustele tehakse RUPi tegevussuundade ja valdkondade valik, sealhulgas ka TA-tegevuste investeeringute suunamine. Selleks võidakse RUPi luua eraldi valdkonnaspetsiifilisi tegevusi ja programme, näiteks tervisetehnoloogiate ja –teenuste valdkonnas eelkliiniliste ravimiuuringute nõustamine. RUPi kujundamiseks vastavalt ettevõtjate vajadustele on oluline ka rakendusasutuse töötajate nõustamine ning infovahetus monitooringu tulemustest.

RUPi kujundamiseks võib kaasata nõustamisorgani (edaspidi *RUPi nõukoda*), mille ülesanne on nõustada ministrit ja ministeeriume ettevõtjate vajadustest lähtuvate rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse valdkonna ülesehitamisel, osapoolte rollide ja vastutuse jaotumisel ning eesmärkide seadmisel ja seda nii Eesti-siseste kui ka rahvusvaheliste tegevuste elluviimisel. Lisaks nõustab RUPi nõukoda ministrit ja ministeeriume ettevõtjate vajadustest ja võimekustest lähtuva rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse pikaajalise eelarve, taristu ning valdkonnaga seotud poliitikainstrumentide väljatöötamisel. RUPi nõukoja ülesandeks on samuti nõustada RUPi meeskonda RUPi tehnoloogia valdkondade valikumetoodika väljatöötamisel ning anda nimetatud metoodikale hinnang. Lisaks toetab RUPi nõukoda RUPi tegevussuundade ja elluviidavate tegevuste valiku ja elluviimise monitoorimist, nõustades ja andes hinnangu RUPi 3-aastasele tegevusstrateegiale ning iga-aastasele tegevuskavale ja eelarvele. RUPi nõukoda suunab ka vajadusel RUPi tegevuste muutmist. RUPi tegevussuundade ja tegevuste muutmisel lähtutakse ettevõtjate vajadustest ja muudatusi tehakse tingimusel, et ettevõtjate rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse läbiviimisega seotud kitsaskohad on muutunud või esialgsete tegevuste elluviimine kitsaskohti ei lahenda. Muuhulgas nõustab RUPi nõukoda ja annab hinnangu ka RUPi tehnoloogia valdkondade valikumetoodika ja -kriteeriumite põhjal ülesehitatud RUPi valdkondlike ekspertide meeskonna struktuurile ja vastutusosaladele. RUPi tegevusstrateegia, iga-aastase tegevuskava, eelarve, tehnoloogilised eelisvaldkonnad ja nendest lähtuva RUPi meeskonna struktuuri, RUPi taristu investeringute põhimõtted ja rakendusuringute ja tootearenduse toetusmeetme hindamiskomisjoni koosseisu kiidab heaks minister.

Käskkirjas nimetatud tegevuste elluviimiseks ja eesmärkide täitmiseks on vaja RUPil luua tehnoloogia valdkondade ekspertidest koosnev meeskond. Seetõttu on oluline kolmanda tegevusena täiendavate ekspertide kaasamine ning olemasolevate ekspertide pädevuse kasvatamine, sealhulgas algoritmilise diskrimineerimise vältimine IT lahenduste suunal. Elluviija peab tagama, et eksperdid katavad võimalikult laia tehnoloogia valdkondade valikut. Antud tegevus on oluline, et sekkumise raames elluviidavad tegevused oleksid asjakohased ning täidaksid tegevuste eesmarke parimal võimalikul viisil. Tegevused hõlmavad ka ekspertide poolt RUPi taotlusvoorude eelset nõustamist ja projektide eelhindamist.

Käskkirjaga hõlmatud tegevused on vastavuses rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldiste valikukriteeriumide ja -metoodikaga, mida kohaldatakse kõikidele rakenduskava poliitikaeesmärkidele ning nende raames toetatavatele meetmetele. Käskkiri on kooskõlas 2021–2027 rakenduskava seirekomisjonis kinnitatud üldiste valikukriteeriumite ja -metoodikaga.

Käskkirjaga hõlmatud tegevused korraldatakse ilma avalikku taotlemist korraldamata, ning sellest tulenevalt on hinnatud valitud tegevuste vastavust üldistele valikukriteeriumidele järgmiselt:

- **Kooskõla valdkondlike arengukavadega, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele:**
 - Seos valdkondlike arengukavadega on kirjeldatud seletuskirja punktis 2 ja 5 “Eelnõu seotus teiste meetmete ja valdkondlike arengukavadega”. Lisaks on sekkumiste põhiselt toodud

seos käskkirja erieesmärgi ja meetme seisukohast kõige suuremalt seotud valdkondliku arengukava TAIE 2021-2035.

- Mõju rakenduskava erieesmärkide ja meetmete eesmärkide saavutamisse on toodud käskkirja punktis 3 ning vastavas punktis ka seletuskirjas. Panust eesmärkidesse näidatakse sekkumiste panuse kaudu rakenduskava näitajatesse. Käskkirjaga hõlmatud tegevused panustavad otseselt erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisesse. Lisaks on seletuskirja peatükis 4 toodud käskkirja mõjude kirjeldused.
- **Kooskõla tegevuste põhjendatusega**
 - Taust käskkirja sekkumiste vajalikkuse kohta: 2021. a oli Eesti töövõljalikus 86,7% ELi keskmisest, 2020. a eesmärk (80%) täideti edukalt ning nüüd liigutakse 110% poole, mis on 2035. a eesmärgiks. 2021. a andmetel moodustas tööstussektor 20% töökohtadest ja 20% SKPst, samas on selle sektori tootlikkus vaid 56% ELi keskmisest. See näitab madalat positsiooni rahvusvahelises väärtusahelas ja sektori vähest teadmismahukust.

Sarnast lõhet ELi keskmisega täheldatakse ka IT- ja kommunikatsioonisektoris. Idufirmade arv ja investeeringute kaasamisvõime on suurenenud, kuid ülikoolide ja ettevõtjate koostöö on endiselt puudulik. Vaid väike osa ettevõtetest investeerib TA-tegevusse (287 ettevõtet 2020. a), investeeritud summad ei ole suured – 2019. a kokku 264 mln eurot. Põhjused, miks ettevõtted arendustegevusse ei investeerinud, on TA-tegevusse investeerimise universaalsed turutõrked nagu pikad tasuvusperioodid, investeeringute tasuvuse risk ja sellega kaasnev riskikartlikkus. Eesti erasektori TA kulud (2020. a 0,98% SKPst) jäävad ELi keskmisest maha. Erasektoris on teadus- ja arendustöötajate arv ELi keskmisega võrreldes väike (2020. a ELis 0,86% kogu tööjõust ja Eestis 0,41%).

Teadussüsteem on tugevalt orienteeritud akadeemilistele tulemustele. TA teenuste turg on väike ja killustunud. Kohalike ressursside väärimine on piiratud, neid eksporditakse väikese lisandväärtusega ja väärtusahela madalal tasemel. Samal ajal kui Eesti on digitaalsete avalike teenuste valdkonnas ELis juhtpositsioonil, on puudulik digitehnoloogia integreerimine erasektoris (20. koht ELis). Et soodustada erasektori TA-tegevuste mahtu ning edendada koostööd, tuleks kasvatada ettevõtete võimekust arendada TA-tegevusele tuginevaid ärimudeleid ja toetada suure ekspordipotentsiaaliga ettevõtjaid. Erasektori ja teadusasutuste koostöö vähesuse tõttu on oluline suurendada ja mitmekesistada kontakte teadustöötajate ja ettevõtjate vahel.

Analüüside kohaselt esineb puudusi TA-tegevuse ning innovatsiooni juhtimises, koordineerimises ja innovatsiooni ökosüsteemides. Tuleb kasvatada osapoolte koosloomevõimekust. Tähelepanu tuleb pöörata Eesti innovatsioonisüsteemis osalejate võrgustike ja koostööplatvormide loomisele ning äri- ja akadeemiliste ringkondade koostöö tugevdamisele. Teadussüsteemi, ühiskonna ning majanduse arengu vajaduste

vaheliste ebakõlade vähendamiseks on vaja süsteemsemaid muutusi, sh sektoritevahelist koostööd.

- Käskkirjas ettenähtud tegevused võimaldavad saavutada eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel, kuna erieesmärgi sekkumised põhinevad riigiaruande lisal D, Euroopa poolaasta riigipõhistel soovitusel, Eesti teadus- ja arendustegevuse ja innovatsioonisüsteemi rahvusvahelisel hindamisel ning ettevõtlus- ja innovatsioonitoetuste tulemuslikkuse hindamisel. Sekkumistega toetatakse riikliku teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava rakendamist. Sellest tulenevalt on sekkumiste puhul tegu parima võimaliku lahendusega eesmärkide saavutamiseks.

Tegevuste sidusust eesmärkidega mõõdetakse rakenduskava näitajatega, mis on toodudseletuskirja ptk 2 punktis 3 koos selgitusega, kuidas teostatakse näitajate seiret. Käskkirja tegevuste mõjusust on hinnatud käskkirja mõjude peatükis.

- Tegevuste ajakava ja näitajate saavutamine käskkirjaga hõlmatud tegevuste abikõlblikkuse perioodil on realistlik, arvestades mh tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust. Tagamaks tegevuste ajakavalist teostatavust, koostatakse iga-aastane detailsem tegevuskava.
- **Kooskõla tegevuste kuluefektiivsusega**
 - Käskkirjaga ettenähtud tegevused on kuluefektiivne viis planeeritud väljundite ja tulemuste saavutamiseks. Toetudes struktuurivahendite perioodil 2014–2020 elluviidud sarnaste sekkumiste kogemusele, hinnati struktuurivahendite perioodi 2021–2017 rakenduskava koostamise käigus antud tegevus üheks parimaks võimalikuks kuluefektiivseks lahenduseks täitmaks riiklikult seatud eesmäärke.
 - Käskkirja tegevuste eelarve on koostatud, toetudes muu hulgas valdkondliku arengukava TAIE 2021-2035 eesmärkide täitmiseks vajalike tegevuste mahu hinnangule. Tegevuste eelarve maht on hinnatud, toetudes sarnaste tegevuste elluviimise kuludele ning arvestades ligikaudset teenuste maksumust, mis on vaja viia täitmaks seatud näitajate sihttasemete saavutamist. Täpsemad näitajate arvestuskäigud on toodud rakenduskava näitajate metoodikas. Teostatavate kulude vajalikkus ja mõistlikkus tagatakse muutuvates majandusoludes käskkirjaga ettenähtud iga-aastase tegevuskava koostamise käigus, milles kujundatakse detailsem eelarve vastavalt detailsematele tegevustele. Tegevuste kujundamisel, sh valitavate tegevuste eelarvestamisel ja kulude kontrollimisel. Sisse ostetavate teenuste lõplikud, õiglased ning usutavad summad leitakse hankeprotsesside käigus. Arvestatud on võimaliku hindade muutusega järgnevate aastate jooksul, toetudes minevikukogemusele (nt majandamiskulude puhul hindade võimalikku korrigeerimist THH alusel).
 - Elluviijale ei teki toetuskeemi tulemusel püsikulusid, mis vajaksid rahastamist abikõlblikkuse perioodi järel.

- **Kooskõla elluviija suutlikkusega tegevusi ellu viia**
 - Elluviija suutlikkus ning põhjendus elluviija valiku osas on toodud seletuskirja ptk 2 punktis 5.
 - Elluviija valik on kooskõlas ÜSS2021_2027, mille kohaselt on elluviija valdkonna eest vastutava ministri käskkirjaga või halduskoostöö seaduse tähenduses halduslepinguga määratud ministeeriumi struktuuriüksus või volitatud asutus või juriidiline isik, kes vastutab toetuse andmise tingimuste käskkirjas nimetatud eelarve ulatuses tegevuste tegemise ja tulemuste saavutamise eest ning kellele kohaldatakse toetuse saaja kohta sätestatud. Antud käskkirjas on elluviijaks EIS, kes vastab seaduses ette antud definitsioonile elluviija kohta. Riigihangete seadusega kooskõla on tagatud, kuna EIS on riigihangete seaduse § 5 lõike 2 punkti 4 kohane hankija. Halduskoostöö seadusega on elluviija kooskõlas § 14 kohaselt. Elluviijal puudub vastuolu riigiabi reeglitega, kuna EIS-i puhul ei ole tegemist ettevõtjaga, vaid riigi asutatud sihtasutusega, mis täidab ministeeriumi poolseid ülesandeid. Lõppsaajale kehtivatest riigiabi reeglitest on ülevaade käskkirja punktis 11 ning vastavas punktis käskkirja seletuskirjas.
- **Kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega**
 - Käskkirjaga hõlmatud tegevuste seos Eesti 2035-ga on kirjeldatud seletuskirja peatüki 2 punktis 1, lisaks on antud punktis toodud selgitused käskkirja panustamise kohta horisontaalsete põhimõtete näitajatesse.
 - Tegevuste seosed horisontaalsete põhimõtetega on põhjalikumalt kirjeldatud seletuskirja peatükis 6.

Tegevuskava tegevuste valimisel lähtutakse seirekomisjonis kinnitatud perioodi 2021–2027 valikukriteeriumitest ja -metoodikast. Tegevuskava tegevused on mittediskrimineerivad ja läbipaistvad ning tagavad, et valitud tegevused arvestavad ühissätete määruse artiklis 9 sätestatud horisontaalseid põhimõtteid. Tegevuskava moodustamisel jälgitakse valikukriteeriume:

1. Valikukriteerium – tegevuste kooskõla valdkondliku arengukava, mõju rakenduskava erieesmärgi ja meetme eesmärkide saavutamisele.

Valikumetoodika – tegevus lisatakse elluviija poolt tegevuskavasse, kui on olemas ja välja toodud seos TAIE arengukavaga ning samuti seos rakenduskava poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi „Teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine“. Elluviija esitab tegevuskava kooskõlastamisel tegevuste panuse meetme eesmärkidesse, sh tegevuste tulemuste ja mõju eeldatava ulatuse ning vajadusel väljundite ja tulemuste kestlikkuse pärast tegevuste lõppu. Lisaks tuuakse välja tegevuste panus meetme väljundnäitaja(te) saavutamisele.

2. Valikukriteerium – tegevuste põhjendus.

Valikumetoodika – tegevus lisatakse elluviija poolt tegevuskavasse, kui on välja toodud seos, et tegevus aitab saavutada valdkonna arengu eesmärgid, sh TAIE eesmärgid ning panustab rakenduskava poliitikaeesmärgi 1 „Nutikam Eesti“ erieesmärgi „Teadus- ja innovatsioonivõime ning kõrgetasemeliste tehnoloogiate kasutuselevõtu arendamine ja suurendamine“.

Tegevuskava tegevuste sekkumisloogika on arusaadav ja mõjus; tegevused võimaldavad saavutada püstitatud eesmärgid ning planeeritud väljundid ja tulemused parimal moel. Tegevuste ajakava on realistlik, arvestades muu hulgas tegevuste omavahelisi seoseid ja ajalist järgnevust. Tegevuskava ja eelarve on RUPi nõukojalt saanud positiivse hinnangu.

3. Valikukriteerium – tegevuse kuluefektiivsus.

Valikumethodika – tegevus lisatakse elluviija poolt tegevuskavasse, kui on esitatud tegevuste eelarvete kalkulatsioonide aluseks olev info. Tavapäraselt arvestatakse varasemat analoogsete tegevuste praktikat. Personalikulude puhul tuleb arvestada tavapärasest praktikast ning lähtuda Fontese palgauuringust ning arvestada ka seejuures asutuse enda sisemist personalipoliitikat. Kuna tegevusi teevad ainult avaliku sektori asutused, siis hankemenetlus tagab kuluefektiivsuses tegevuste summade osas. Tegevuskavas on planeeritavad kulud, sest hinnad ja summad täpsustuvad läbi hankemenetluse.

4. Valikukriteerium – elluviija suutlikkus tegevusi ellu viia.

Valikumethodika – tegevus lisatakse elluviija poolt tegevuste nimekirja ning eraldi suutlikkust ei hinnata. Avalikus sektoris on asutuste ja ministriumite põhimääruste alusel kinnitatud konkreetne asutuse või ministriumi roll. Antud rollid täitmiseks on ka loodud vastav võimekus ning suutlikkus. See puudutab nii elluviijat kui ka avaliku sektori partnerit. Kuna elluviija ja partneri suutlikkus on juba läbi kohustuslike ülesannete ja rollide tagatud, siis eraldi suutlikkust hinnata ei ole vaja.

5. Valikukriteerium – projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrateegia aluspõhimõtete ja sihtidega.

Valikumethodika – tegevus lisatakse elluviija poolt tegevuskavasse, kui on välja toodud, millisesse Eesti 2035 strateegia näitajasse panustab. Mõnel juhul on seos kaudne, samas võetakse ka see arvesse.

Tegevus nimetatakse tegevuskavasse eeldusel, et kõik valikukriteeriumid on täidetud.

Punkt 3. Tulemused

Punkt 3.1 määratleb toetuskeemi näitaja.

Tegevus	Indikaatori tüüp	Indikaator	Alg-tase 2023	Vahe-sihttase 2024	Siht-tase 2029	Andmeallikad	Mõõtmisagedus
---------	------------------	------------	---------------	--------------------	----------------	--------------	---------------

Punktis on esitatud struktuurivahendite rakenduskava väljundnäitajad tegevuse tulemuslikkuse jälgimiseks. Struktuurivahendite rakenduskava näeb meetme 21.1.1.1. „Ettevõtjate TAI-mahukuse ja

Sekkumine nr 21.1.1.12 Rakendus-uuringute ja eksperimentaalarenduse programm	Rakendus-kava väljund-näitaja	Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)	0	100	350	SFOS, projektaruanded (vahe- ja lõpparuanded)	Jooksvalt pärast esimest abi andmist ettevõtjale (st tegevuses/üritus el /teenuses osalemise toimumise järel)
	Rakendus-kava väljund-näitaja	Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad	0	100	350	SFOS, projektaruanded (vahe- ja lõpparuanded)	Jooksvalt pärast esimest abi andmist ettevõtjale (st tegevuses/üritus el/ teenuses osalemise toimumise järel)

teadmussiirde võimekuse suurendamine“ raames ette väljund- ja tulemusnäitajad, millesse käesolev toetuskeem panustab väljundnäitajate “Toetatavad ettevõtjad (millest: mikro-, väikesed, keskmise suurusega ja suured ettevõtjad)” ja „Mitterahalist toetust saavad ettevõtjad“ puhul.

Näitajate täitmise seiret korraldatakse vastavalt Rahandusministeeriumi poolt koostatud perioodi 2021-2027 näitajate metoodikale.

Punkt 4. Rakendusüksus ja rakendusasutus

Rakendusasutus on Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ja rakendusüksus Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus.

Punkt 5. Elluviija ja partner

Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus määratakse elluviijaks vastavalt ÜSS § 10 lõikele 4. Elluviija ja rakendusüksuse ülesannete täitmine on Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuses lahutatud vastavalt kinnitatud tööprotseduuride kirjeldusele. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus nimetati elluviijaks, sest see on riigi sihtasutus, mille põhikirjalised tegevused seonduvad käskkirjas nimetatud tegevuste elluviimisega. Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutuse eesmärk on põhikirja punktide 2.1.2 ja 2.1.3 kohaselt ettevõtjate konkurentsivõime tõstmine ning ettevõtjate teadus-, arendus- ja innovatsioonivõimekuse kasvatamine.

Elluviija partner on AS Metrosert. Partnerluse põhjuseks on Teadus- ja Arendusnõukogu soovitus ja ettevõtlus- ja infotehnoloogia ministri otsus luua rakendusuringute keskus AS Metroserdi baasil. Riigi ootus AS Metroserdile on luua ja arendada riigi strateegilistes valdkondades teadus- ja arendustegevuse, täpsemalt rakendusuringute alane pädevus ja teenused. Vastav riigi ootus on sõnastatud 26.01.2023 uuendatud AS Metroserdi omanike ootustes. Samuti on vastavalt täiendatud AS Metroserdi põhikirja. Seetõttu on riigi seisukohast mõistlik ja kuluefektiivne kasutada loodavat valdkonna spetsiifilist kompetentsi ka RUPi tegevuste elluviimisel ja eesmärkide täitmisel.

AS Metrosert aitab viia ellu järgmiseid käskkirja tegevusi:

- ettevõtjate nõustamine rakendusuringute ja eksperimentaalarenduse projektide ettevalmistamisel ja elluviimisel;
- sektoranalüüside koostamine ja tuleviku tehnoloogiatrendide prognoosid;
- ettevõtjate teadlikkuse ja kompetentsi kasvatamine läbi valdkondlike konverentside ja seminaride korraldamise;
- rahvusvahelise koostöö korraldamine valitud valdkondades analoogsete programmide ja TA-asutustega.

Partner osaleb elluviijaga tegevuste teostamises, partner ei ole töövõtja ega teenuseosutaja. Partner ei teeni kasumit läbiviidavatest tegevustest. Partneri elluviidavad tegevused on teadus- ja arendustegevusega seotud mittemajanduslikud tegevused vastavalt Euroopa Komisjoni teatisele 2022/C 414/01 Teadus- ja arendustegevuseks ning innovatsiooniks antava riigiabi raamistiku punktile 20.

Punkt 6. Sihtgrupp

Toetuskeemi sihtgrupi moodustavad kõik ettevõtlusega seotud inimesed, sealhulgas nii inimesed, kes juba ettevõtlusega tegelevad, kui ka inimesed, kes veel ettevõtlusega ei tegele, kuid kes on ettevõtlusest huvitatud ning võivad omada potentsiaali tegutsemaks tulevikus ettevõtjana. Sihtrühma valik tuleneb suuresti RUPi toetuse sihtrühmast. RUPi vastu tunnevad huvi nii juba tegutsevad ettevõtjad kui ka ettevõtlusega alustavad ettevõtjad või ettevõtlusest huvitatud isikud. Ettevõtlusest huvitatud inimesteks on näiteks ülikoolide juurest teadustöö baasil ettevõtlusesse sisenemist kaaluvad isikud. RUPi kujundamiseks vastavalt ettevõtjate vajadustele on oluline ka avaliku sektori asutuste ja töötajate nõustamine.

Punkt 7. Lõppsaajad

Vastavalt toetuse andmise tingimustele võivad lõppsaajaks kvalifitseeruda kõik Eestis tegutsevad ettevõtjad või ettevõtlusega alustada plaanivad inimesed. Lisaks ka ettevõtluse edendamise tegelevad ja ettevõtluse arengusse panustavad juriidilised isikud, sealhulgas TA-asutused, kuna suureneb nõudlus TA-tegevuste järele, millest tulenevalt suureneb ettevõtlusmaastiku teadmusmahukus. Lõppsaajateks on ka avaliku sektori organisatsioonid ja nende töötajad, keda nõustatakse. Lõppsaajatele ei anta edasi rahalist toetust.

Punkt 8. Tegevuste abikõlblikkuse periood

Tegevuste ja kulude abikõlblikkuse perioodi algab 1. juulil 2023. ja tegevused peavad olema lõpetatud hiljemalt 31. oktoobril 2029 perioodi rakendustoimingute õigeaegseks lõpetamiseks.

Punkt 9. Tegevuste eelarve

RUPi tegevuste detailne kirjeldus ja eelarve kulukohtade lõikes esitatakse rakendusasutusele iga-aastaselt jooksva aasta planeeritud tegevuskava näol. Tegevuskava lähtub „TAIE arengukavast 2021–2035“ ning selle rakendusplaani prioriteetidest ning panustab nende saavutamisse.

Meetme 21.1.1.1 Euroopa Liidu toetuse osa Euroopa Regionaalarengu Fondi kaudu on 94 000 000 eurot (68%) ning käesolev sekkumine moodustab sellest 5 707 677 eurot ning seega ülejäänud sekkumiste jaoks jääb veel 88 292 323 eurot. Riiklik kaasfinantseering on 2 685 966 eurot (32%).

RUPi taotlusvoore on plaanitud rahastada riigieelarvest. Sekkumise alt oli planeeritud 16 000 000 eurot taotlusvooru läbiviimiseks, mis esialgu jäetakse reservi ja kasutatakse hiljem RUPi täiendava taotlusvooru rahastamiseks või suunatakse teise meetme 21.1.1.1 sekkumise rakendamisse. Täpsemalt on kirjeldatud RUPi taotlusvoorude elluviimise seost käskkirja tegevustega seletuskirja punktis 5.

Punkt 10. Kulude abikõlblikkus

Abikõlblikud kulud on kulud, mis on otseselt vajalikud ja mõistlikud toetusskeemi tegevuste elluviimiseks ja toetusskeemi eesmärkide saavutamiseks ning mis on kooskõlas õigusaktides sätestatud nõuetega.

Abikõlblikud on ühendmääruse § 16 lõikes 1 sätestatud personalikulud. Kõik ülejäänud abikõlblikud kulud arvestatakse 40% ulatuses ühtse määra alusel, arvatuna otsestest personalikuludest.

Kulusid võib lugeda abikõlblikuks, kui need on tekkinud abikõlblikkuse perioodil. Kulude tekkimise aluseks olevad tegevused peavad toimuma abikõlblikkuse perioodil. Kulu tasumisele ei ole ajalisi piiranguid seatud, kulude tasumise aeg ei pea jääma projekti abikõlblikkuse perioodi ehk maksmine võib jääda hilisemaks, kuid kulu tasumine peab jääma rakenduskava abikõlblikkuse perioodi (kuni 31.10.2029).

Abikõlbmatud kulud on ühendmääruse §-s 17 sätestatud kulud ning kulud, mis ei ole seotud ega kooskõlas toetusskeemi eesmärkidega.

Punkt 11. Riigiabi

Elluviija hindab, kas sihtgrupile antav toetus on riigiabi, kontrollib abisaajate vastavust Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 1407/2013, milles käsitletakse Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamist vähese tähtsusega abi suhtes (ELT L 352, 24.12.2013, lk 1–8) või Euroopa Komisjoni määruse (EL) 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokku sobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78), nõuetele.

Elluviijale ei anta riigiabi, vaid riigiabi saavad tegevustes osalejad ehk kaudsed kasusaajad, kui vastav tegevus täidab kõik riigiabi tingimused. Kaudsele kasusaajale määratava riigiabi summas ei võeta arvesse kaudseid kulusid ega kasutada lihtsustatud kulusid, vaid riigiabi summa määratakse üksnes otseste kulude alusel. Näiteks koolitusabi puhul leitakse abi summa ühele osalejale, jagades koolitusega seotud otsesed kulud (esineja, ruum, materjalid jms) osalejate arvuga.

Punkt 12. Toetuse maksmise tingimused ja kord

Käskkirjas sätestatud toetuse maksmise tingimused ja kord lähtuvad ühendmääruse §-dest 24–28, millele vastavalt elluviijale toetust makstakse. Käskkiri sätestab, et abikõlblike kulude tõendamisel arvestatakse ainult raamatupidamise algdokumentide alusel ja pangaülekande (välja arvatud lihtsustatud kulude korral) teel tasutud kuludega.

Toetuse maksmise eelduseks on projekti tegevustest tingitud abikõlblike kulude tekkimist tõendavate kuludokumentide või nende koopiade esitamine ning nende kinnitamine rakendusüksuse poolt. Maksetaotluse menetlemine toimub vastavalt rakendusüksuse juhtumis- ja kontrollisüsteemide kirjelduse alusel välja töötatud protseduuridele.

Punkt 13. Elluviija õigused ja kohustused

Toetuskeemi elluviija koostab TAIE 2021–2035 alusel ning arvesse võttes rakenduskava ja toetuskeemi eesmärgid, toetuskeemi järgneva(te) aasta(te) tegevuskava eelnõu ja indikatiivse eelarve ning esitab selle rakendusametile kinnitamiseks. Tegevuskava sisaldab tegevuste ja alategevuste loetelu aastate lõikes, sihtgruppi ja tegevustele kuluvat aega ning indikatiivset eelarvet iga tegevuse kohta. Selleks, et tagada toetuskeemi otsene ja selge panustamine TAIE 2021–2035 strateegiliste sihtide saavutamisse, näidatakse tegevuskavas seoseid TAIE 2021–2035.

Elluviija käsitleb tegevuskavas ka seoseid horisontaalsete põhimõtetega. Sealjuures võimalusel pööratakse tegevustes tähelepanu ettevõtluses alaesindatud rühmade (nt naised ja vanemaealised) suuremale kaasamisele. Elluviija kogub andmeid tegevuste regionaalse jaotuse kohta, Kui andmetest selgub, et kasusaajad koonduvad ühte regioonile, teeb ettepanekuid, kuidas tegevuskavas paremini saavutada regionaalse tasakaalu edendamise.

Elluviija tagab, et puuduks riive horisontaalsete põhimõtete suhtes ning võimalusel kujundab tegevusi nii, et need panustaksid positiivselt horisontaalsete põhimõtete edendamisesse. Riive puudumine tähendab, et tegevuskavasse arvestatud alamtegevustel ei tohi olla negatiivset mõju horisontaalsetele põhimõtetele. Tegevuskava koostamisel hindab koostaja võimalust, kas lisaks neutraalsele mõjule võib tegevus avaldada ka positiivset mõju horisontaalsetele põhimõtetele. Selleks indikeerib elluviija tegevuskavas ära tegevused, mis võiksid panustada mõnda horisontaalsesse teemasse, ning sellest tulenevalt disainib tegevuse selliselt, et tegevuse mõju oleks positiivne.

Toetusskeemi elluviimisel tuleb elluviijal järgida riigihangete seadust; tagada toetusskeemi elluviimiseks vajaliku tööjõu ja tehnilise varustatuse olemasolu; tagada kulu- ja maksedokumentide eristatus muudest kulu- ja maksedokumentidest; säilitada toetusskeemi teostamise dokumentatsioonid; võimaldada teostada kuludokumentide auditit ja kontrolli; osutada igakülgset abi auditi ja kontrolli kiireks läbiviimiseks ning esitada asjakohased dokumendid; maksta tagasinõutav toetus rakendusasutuse poolt märgitud summas ja tähtjaks tagasi ning täita teisi ÜSS2021-2027 ja selle alusel antud õigusaktides ning toetusskeemis sätestatud kohustusi.

Elluviijal on õigus teha rakendusasutusele ettepanekuid toetusskeemi ja tegevuskava muutmiseks, sealhulgas õigus teha ettepanekuid tegevuskavas kinnitatud tegevuste elluviimise edasilükkamiseks või ära jätmiseks. Samuti on elluviijal õigus küsida tegevuskavasse tehtavate ettepanekute kohta lisateavet, mis on vajalik tegevuste abikõlblikkuses, eesmärgipärasuses ja elluviidavuses veendumiseks.

Partner peab täitma ühendmääruse § 10 lõikes 2 nimetatud kohustusi.

Punkt 14. Aruandlus

Toetusskeemi elluviija on kohustatud koostama vahearuaande sagedusega üks kord aastas ning esitama selle rakendusüksusele kinnitamiseks hiljemalt rakendusüksuse poolt määratud tähtjaks. Lõpparuanne esitatakse toetusskeemi lõppedes, koos viimase maksetaotlusega.

Elluviija esitab rakendusüksusele ja rakendusasutusele tähtaegselt nõutud informatsiooni ning aruanded ettenähtud vormil ja tähtaegadel.

Punkt 15. Finantskorrektsiooni tegemise alused ja kord ning toetuse tagasiküsimine

Kui ilmneb, et toetust on kasutatud mitteabikõlblike kulude hüvitamiseks, teeb rakendusasutus otsuse nõuda elluviijalt toetus osaliselt või täielikult tagasi.

Toetuse tagasinõudmisega tegeleb rakendusasutus vastavalt ÜSS2021_2027 §-dele 28–30.

Punkt 16. Vaiete lahendamine

Rakendusüksuse või rakendusasutuse toimingu või otsuse peale tuleb enne halduskohtusse kaebuse esitamist esitada vaie rakendusüksusele või rakendusasutusele vastavalt ÜSSi § 31 lõikele 1 ja § 32 lõigetele 2 ja 3. Vaie vaadatakse läbi haldusmenetluse seaduses sätestatud korras.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu on kooskõlas ühissätete määrusega. Kooskõla on tagatud ka Euroopa Regionaalarengufondi ja Ühtekuuluvusfondi käsitleva määrusega (EL) 2021/1058.

4. Käskkirja mõjud

Toetuskeem juhindub rakenduskavast ning TAIE 2021–2035.

Käskkirja tegevuste mõjud lähtuvad toetuse andmise eesmärgist. Toetuse andmise oodatavad tulemused jagunevad kolmeks:

1. Eesti ettevõtjad viivad läbi senisest rohkem rakendusuuringuid ja eksperimentaalarendusi:
 - kasvab Eesti ettevõtjate arv, kes viivad ellu rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projekte;
 - suureneb Eesti ettevõtjate rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projektide maht;
 - kasvab Eesti ettevõtjate rakendusuuringute ja eksperimentaalarendusega tegelevate töötajate arv.
2. Eesti ettevõtjad saavad rakendusuuringutest ja eksperimentaalarendusest senisega võrreldes rohkem majanduslikku kasu:
 - kasvab Eesti ettevõtjate müügitulu rakendusuuringute ja eksperimentaalarenduse projektide tulemuste majanduslikul rakendamisel.
3. Eesti ettevõtjate koostöö Eesti ja rahvusvaheliste TA-asutustega suureneb:
 - kasvab Eesti ettevõtjate majanduseesmärkidest lähtuv koostöö Eesti ja rahvusvaheliste TA-asutuste ning arendus- ja uurimiskeskustega;
 - paraneb Eesti ettevõtjate ligipääs rahvusvaheliste arendus- ja uurimiskeskuste teenustele.

5. Eelnõu seotus teiste meetmete ja valdkondlike arengukavadega

Eelnõu sätestab toetuskeemi seose poliitikaeesmärgi teiste meetmete, meetme tegevuste ja arengukavadega, tuues välja kokkupuutepunktid, mis on aluseks käesoleva toetuskeemi tegevustele või millesse tegevused panustavad.

Seos sama erieesmärgi teiste toetusskeemidega

Seos meetme sekkumiste „Ettevõtte arenguprogramm“ ja „Innovatsiooni- ja arendusosak“. Nimetatud toetusskeemid sisaldavad ettevõtjate strateegilist arendamist ja sellega seotud toetamist, mis panustavad erinevate ettevõtjate teadus-, arendus- ja innovatsioonivõimekuse tõstmisse. Ettevõtja strateegiline arendamine on pikaajaliste plaanide alusel ettevõtja kõikide tegevussuundade, sh tooted, teenused, protsessid, ülevaatamine ja ühise loogika alusel edasiarendamine. Sellest tulenevalt on rakendusuuringud ja eksperimentaalarendusega läbiviidav arendustöö lahutamatu osa ettevõtja strateegilistes arenguplaanides. Sellest tulenevalt täiendavad mõlemad tegevused käesoleva toetusskeemi raames pakutavaid tegevusi otseselt.

Seos valdkondlike arengukavadega

TAIE 2021–2035. Toetusskeem aitab kaasa teadusmahuka ettevõtluskeskkonna arendamisele. Lisaks aitab toetusskeem kaasa ettevõtjate teadmiste ja kompetentside arendamisele, et panustada senisest enam efektiivsuse kasvule ja kõrgema lisandväärtusega toodete ja innovaatiliste teenuste pakkumisele. Toetusskeem aitab kaasa teadus- ja tehnoloogiamahuka ettevõtluse kasvule ning suurema lisandväärtuse ja sellest tulenevalt kõrgemate sissetulekute ja heaolu taseme saavutamisele kõikjal Eestis.

Teised riiklikud strateegiad, mille eesmärkide saavutamise seisukohalt on oluline Eesti maine tõstmine, ettevõtjate teadmiste ja oskuste arendamine, TA-tegevuste teadlikkuse ja võimekuse kasv panustades ettevõtluskeskkonna arendamisele.

6. Käskkirja mõjud horisontaalsetele põhimõtetele

Käskkirjas toodud tegevuste mõju horisontaalsetele põhimõtetele on valdavalt toetav.

Horisontaalsed põhimõtted	Mõju
Tasakaalustatud regionaalne areng	Ettevõtete tootlikkus (SKP hõivatu kohta ostujõu pariteedi alusel) on selgelt kõrgem suuremate linnapiirkondadega piirkondades, ulatudes 2020.a seisuga Harjumaal 102%-ni ELi keskmisest, jäädes seevastu Lääne-, Kirde- ja Kesk-Eesti piirkondades kõigest 51-56% vahele ning viies maakonnas lausa alla 50% (madalaim Saaremaal 45%). Kõige kiiremas tempos on ELi keskmisele lähemale liikumas jätkuvalt Põhja- ja Lõuna-Eesti. Ülejäänud NUTS3 piirkondade lähenemine on aastatel 2018-2020 olnud aeglasem ega ole olnud järjepidev, Kirde-Eesti näitaja on koguni 5% võrra ELi keskmisest kaugenenu. Erandiks on siiski mitmed maakonnad, mille SKP hõivatu kohta on lähenenud ELi keskmisele kiiremas tempos, nt Põlva- Võru- ja Viljandi maakond (2 aastaga lähenenud ELi keskmisele enam kui 7%).

Ettevõtete lisandväärtuse piirkondlikud erinevused on paaril viimasel aastal mõnevõrra vähenenud. Kui 2018. aastal ulatus keskmine lisandväärtus 20+ töötajaga ettevõtetes 1588 eurost Lääne-Eestis 3538 euroni Ida-Virumaal, siis 2020. aastaks oli vastav lõhe vähenenud 1663 ja 3072 euro (Põhja-Eesti) vahele. Paraku on piirkonniti ühtlasemate näitajateni jõutud ennekõike Ida-Virumaa ettevõtete lisandväärtuse vähenemise tõttu. Tuleb ka arvestada, et nendes näitajates ei kajastu piirkondlikus ettevõtluses olulist rolli mängivad mikroettevõtted.

Meetme „Ettevõtjate TAI-mahukuse ja teadmussiirde võimekuse suurendamine“ puhul on puutumus tasakaalustatud regionaalse arengu eesmärgiga tuvastatud. Kuid käskkirjaga hõlmatud sekkumise puhul on mõju neutraalne või nõrgalt positiivne, Sekkumise mõju regionaalsele tasakaalustatuse edendamisele on võimalik ennekõike käskkirja tegevuste elluviimise planeerimisel võtta arvesse varasemat tegevuste regionaalset jaotust ning vajadusel suunata tegevusi nendesse piirkondadesse, mis on proportsionaalselt vähem esindatud.

RUPist on siiani antud toetust suur ja väikeprojektide toetuse kaudu 90-le projektile mahus 61 207 670,28 eurot. Projektide arvust 60% läks Harjumaale. Statistikaameti andmetel asus 2021 aastal kontaktaadressi põhjal Harjumaal 61% kogu Eestis tegutsevatest osühingutest ja aktsiaseltsidest. Sellest tulenevalt on Harjumaa projektide arv igati oodatavas mahus ja vastavuses üldise ettevõtlus aktiivsusega piirkonnas. Eelnevate RUPi nõustamistegevuste jaotuses peegeldub sama trend. Harjumaal toimus 65,8% nõustamistes. Samas paistsid silma aktiivsetena ka Tartumaa, Saaremaa ja Ida-Virumaa. Kõige väiksem huvi nõustamistegevuste vastu oli Võrumaal.

Juhul kui elluviija täheldab, et RUPi taotlejate hulgas on mõni piirkond vähem esindatud, suunatakse teadlikkuse tõstmise tegevusi rohkem sellesse regioonile. Teadlikkuse alaste tegevuste elluviimisel tehakse vajadusel ka koostööd maakondlike arenduskeskustega, tagamaks paremat regionaalset katvust ning informeeritust ja ligipääsetavust teenustele igas regioonis, kasutades maakondlike arenduskeskuste kontaktide võrgustikke. Võrreldes varasemate voorude projektitaotluste jagunemist piirkonniti, siis on näha, et selline teavitustöö on olnud tulemuslik. Esimese suurprojektide vooru puhul moodustasid taotlejad Harjumaalt 64,33% vooru kogumahust. Kolmanda ehk 2022 aastal toimunud suur projektide vooru puhul oli Harjumaalt toetuse taotlejate mahu protsent 55,84%. See näitab, et väljaspool Harjumaad toetust taotlevate projektide maht vooru eelarvest kasvas 8,5%. Kahjuks kasvanud taotlusaktiivsus ei väljendud ka toetuse saajate hulgas. Toetuse kogumahust esimese suur projektide vooru puhul moodustasid toetuse saajad Harjumaalt

	<p>50,55% vooru kogumahust. Kolmanda suur projektide voorus oli Harjumaalt toetuse saaja mahu protsent 64,54%. Siinkohal on oluline ka märkida, et esimese suurprojektide vooru puhul katsetati ka regionaalset jaotust, kus 50% vooru mahust nähti ette Harjumaal tegutsevate ettevõtete projektideks ning teine 50% väljaspool Harjumaad tegutsevate ettevõtete projektideks. Taotlusvoor on üldiselt konkurentsipõhine ning eesmärgiks on saada piiratud eelarve juures võimalikult head projektid ehk meetme eesmärkide saavutamiseks on vajalik, et toetust saavad vaid parimad. Kahe vooru võrdlusest on näha, et pigem on probleem väljaspool Harjumaad tegutsevate ettevõtete projektide kvaliteedi kui osalusaktiivsusega. Seega tuleb keskenduda rohkem nõustamistegevustele, et tõsta ettevõtjate teadlikkust ja võimekust väljaspool Harjumaad kvaliteetsete projekti taotluste esitamiseks. Tänapäevasel infotehnoloogia ajastul võimaldatakse ka enamike pakutavate teenuste kättesaadavust veebilahenduste kaudu, millest tulenevalt on regionaalselt ääremaalised piirkonnad samuti hõlmatud teenustega. Infopäevad on kättesaadavad kõigile, sh ka järele vaadatavad. Tegevused panustavad näitajasse “Väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL 27 keskmisest”.</p>
Keskfond ja kliima	<p>Toetav mõju. Toetuskeemi tegevused seonduvad keskkonna- ja kliimapoliitikaga nutika spetsialiseerumise kasvuala – ressursside efektiivne kasutamine – kaudu. Lisaks võib uute innovaatiliste ettevõtjate ja teenuste/toodete turule toomise kaudu panustada nii kliimamuutuste leevendamisse kui ka kliimamuutuste mõjuga kohanemisse.</p> <p>Käskkirja alusel elluviidavad tegevused on suunitletud RUPi elluviimise toetamiseks, mis mh on suunitletud läbi rohesuunitlusega voorude otseselt kestlikkuse kasvatamiseks ning rohepöörde soodustamiseks, mistõttu läbiv keskkonnamõju on positiivne. Ühtlasi loob see uusi ja innovaatilisi ärimudeleid ja -võimalusi ning kasvatab seekaudu ettevõtjate konkurentsivõimet. TA-tegevuse ja innovatsiooni edendamine võib potentsiaalselt panustada nii vajalike kliimamuutuste leevendamise kui ka kliimamuutuste mõjuga kohanemise tehnoloogiate arengusse, kuid ka muude tegevuste puhul arvestab kliimaeesmärkidega.</p> <p>Läbi keskkonna- ja kliimateemadesse panustamise panustavad ka käskkirja tegevused Euroopa Rohelisse kokkuleppesse. Rohelises kokkuleppes kasutatakse järjepidevalt kõiki poliitilisi hoobasid: reguleerimine ja standardimine, investeeringud ja innovatsioon, riiklikud reformid, dialoog sotsiaalpartneritega ja rahvusvaheline koostöö. Uued tehnoloogiad, säästvad lahendused ja murranguline innovatsioon on Euroopa rohelse kokkuleppe eesmärkide saavutamisel määrava tähtsusega. Selleks et ELil oleks jätkuvalt</p>

	<p>konkurentsieelis keskkonnahoidlike tehnoloogiate valdkonnas, peab ta märkimisväärselt suurendama uute tehnoloogiate ulatuslikku kasutuselevõttu ja tutvustamist kõigis sektorites ja kogu ühisturul, luues uusi uuenduslikke väärtusahelaid. Käskkirjaga hõlmatud tegevused panustavad kaudselt uute tehnoloogiate arengusse ning seeläbi ka Rohelise kokkuleppe eesmärkidesse.</p> <p>Panustatakse „Eesti 2035“ aluspõhimõtte näitajasse „Kasvuhoonegaaside netoheide CO2 ekvivalenttonnides“. Käskkirjaga hõlmatud tegevuste panust mõõdikusse ei võimalik arvuliselt leida.</p>
<p>Sooline võrdõiguslikkus, võrdsed võimalused, ligipääsetavus</p>	<p>Toetav mõju.</p> <p>Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju soolisele võrdsusele, kaasamisele ja mittediskrimineerimisele ning vajaduse korral kohandatakse tegevusi seal, kus asjakohane. Käskkirjaga hõlmatud tegevuste konkreetsete alamtegevused koos täpse eelarve ning ajaraamiga määratletakse toetuskeemi iga-aastases tegevuskavas. Tegevuskava moodustamisel arvestatakse projekti kooskõla Eesti pikaajalise arengustrategia aluspõhimõtete ja sihtidega. Tegevuskava tegevused peavad olema mittediskrimineerivad ja läbipaistvad ning tagama, et valitud tegevused arvestavad ühissätete määruse artiklis 9 sätestatud horisontaalseid põhimõtteid. Elluviija peab tegevuskavas käsitlema ka seoseid horisontaalsete põhimõtetega: sooline võrdõiguslikkus, võrdsed võimalused ja ligipääsetavus. Elluviija tagab, et puuduks riive horisontaalsete põhimõtetega ning võimalusel kujundab tegevusi nii, et need panustaksid positiivselt horisontaalsete põhimõtete edendamisesse.</p> <p>Sooline võrdõiguslikkus. Uued tehnoloogiad ning sellega seotud teadlikkuse (sh innovatsiooni-, digi- ja rohevaldkonna) ja kompetentside kasvatamine on üks sihtidest, mille osas positiivne muutus ellu kutsuda. Lahendus toetab mh naiste huvi tegutseda kõrgema kasvupotentsiaaliga innovaatilises ja kõrge lisandväärtusega ettevõtjates. Samuti aitavad tegevused kaasa naiste loodud ettevõtjate konkurentsivõime kasvule.</p> <p>Sekkumiste ettevalmistamisel ja rakendamisel võetakse arvesse võimalikku mõju soolisele võrdsusele ning vajaduse ja võimaluse korral kohandatakse tegevusi seal, kus asjakohane. Kuna käskkirjaga hõlmatud tegevused on suunitletud RUPi elluviimisele ning tegevuses osalejad sõltuvad sellest, kes on taotlejad või potentsiaalsed taotlejad RUPis, siis sellest tulenevalt ei saa lugeda mõju soolisele võrdõiguslikkuse edendamiseks oluliseks. Panustab kaudselt EE2035 näitajasse „Soolise võrdõiguslikkuse indeks“. Käskkirjaga hõlmatud tegevuste panust mõõdikusse ei võimalik arvuliselt leida.</p> <p>Võrdsete võimaluste loomine vähemusrühmadele. Toetav mõju. Teavitustegevustes arvestatakse eri sihtrühmade eelistatavate ja</p>

	<p>enimkasutatavate infokanalitega. Samuti arvestatakse toetuskeemi raames korraldatud tegevuste puhul, et toetatavates tegevustes osalemine oleks võimaldatud kõigile, inimestele olenemata nende vanusest, rahvusest, puudest jt tunnustest. Tegevused panustavad EE2035 näitajasse „Hoolivuse ja koostöömeelsuse mõõdik“. Käskkirjaga hõlmatud tegevuste panust mõõdikusse ei võimalik arvuliselt leida.</p> <p>Ligipääsetavus. Toetav mõju. Tegevused on ligipääsetavad ning läbivalt on rakendatud kaasava disaini põhimõtteid. Kõikide tegevuste rakendamisel järgitakse kehtivaid ligipääsetavuse nõudeid. Üritustel ja koolitustel tagatakse ligipääsetavus füüsilisele keskkonnale, infole ja kommunikatsioonile nelja peamise erivajadusega (nägemis-, kuulmis-, liikumis- ja intellektipuu) inimestele. Vastutustundlikkus on üks tegevuste suundasid ning läbivalt rakendatakse kaasava disaini põhimõtteid. Tegevused panustavad EE2035 näitajasse „Ligipääsetavuse näitaja“. Käskkirjaga hõlmatud tegevuste panust mõõdikusse ei võimalik arvuliselt leida.</p>
DNSH ja kliimakindlus	<p>Meetmete mõju keskkonnaeesmärkidele ehk DNSH põhimõttele vastavust on analüüsitud rakenduskava koostamise käigus. DNSH analüüs ei tuvastanud, et käskkirjaga hõlmatud meetmed põhjustaks olulist kahju keskkonnaeesmärkidele, pigem toetatavad tegevused arvestavad ja panustavad kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamisse. Sellest tulenevalt puudub vajadus täiendavate leevendusmeetmete kehtestamiseks.</p> <p>Kliimakindluse tagamine on vajalik vaid taristuinvesteeringute korral, mida käskkirjaga hõlmatud meetmete puhul ei ole kavas toetada.</p>

7. Käskkirja rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja rakendamise eeldatavad tulud

Käskkirja rakendamisega ei kaasne rakendusasutusele ega rakendusüksusele olulisi lisakulusid. Rakendamise eeldatavaid tulusid ei ole võimalik rahaliselt mõõta, sest tegemist on pikemaajalise investeeringuga, mille tulemused kajastuvad paranenud teadlikkuses ja kompetentsides.

8. Käskkirja jõustumine

Käskkiri jõustub selle allkirjastamisest.

9. Eelnõu kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Sotsiaalministeeriumile, Keskkonnaministeeriumile, Riigi Tugiteenuste Keskusele, Euroopa Komisjonile ja perioodi seirekomisjonile ning arvamuse avaldamiseks Ettevõtlike ja Innovatsiooni Sihtasutusele, Eesti

Väike- ja Keskmiste Ettevõtjate Assotsiatsioonile, Teenusmajanduse Kojale, Tööandjate Keskliit ja Teaduspoliitika ja Innovatsioonipoliitika komisjonile.